

See discussions, stats, and author profiles for this publication at: <https://www.researchgate.net/publication/322083032>

Vakıf-Şehir İlişkisi Bağlamında İzmit Gazi Süleyman Paşa Evkafı (XVI. Yüzyıl)

Conference Paper · December 2017

CITATIONS

0

READS

152

2 authors, including:

[Abdullah Çakmak](#)

Afyon Kocatepe University

3 PUBLICATIONS 0 CITATIONS

SEE PROFILE

ULUSLARARASI
GAZİ SÜLEYMAN PAŞA
VE KOCAELİ TARİHİ
SEMPÖZYUMU - III

INTERNATIONAL SYMPOSIUM ON GAZİ SÜLEYMAN PAŞA
& HISTORY OF KOCAELİ - III

CİLT
- I -

© 2017 Kocaeli Büyükşehir Belediyesi, Kùltür ve Sosyal İşler
Dairesi Başkanlığı Yayınları No: 38

© Copyright 2017 Kocaeli Metropolitan Municipality,
Department of Culture and Social Affairs No: 38

Bu kitabın her türlü basım, yayın ve telif hakları Kocaeli
Büyükşehir Belediyesi, Kùltür ve Sosyal İşler Dairesi
Başkanlığı'na aittir. Başkanlığın yazılı izni olmadan elektronik,
mekanik ya da diğer yollarla basılamaz, çoğaltılamaz ve
dağıtılamaz. Para ile satılmaz

All rights reserved. No part of this book may be printed,
reproduced or distributed by any electronic, optical, mechanical
or other means without the written permission of the Kocaeli
Metropolitan Municipality, Department of Culture and Social
Affairs

Tasarım

Mert Uğurdil
Serhat Batur Karadeniz

Baskı-Cilt

CNR Basım

Takım No: 978-605-5116-35-4 (Tk)

ISBN: 978-605-5116-36-1 (1.c)

ULUSLARARASI
GAZİ SÜLEYMAN PAŞA
VE KOCAELİ TARİHİ
SEMPOZYUMU-III

INTERNATIONAL SYMPOSIUM ON GAZİ SÜLEYMAN PAŞA
& HISTORY OF KOCAELİ - III

EDİTÖRLER:

Prof. Dr. Haluk SELVİ
Doç. Dr. M. Bilal ÇELİK
Doç. Dr. İbrahim ŞİRİN
Dr. Ali YEŞİLDAL

KOCAELİ 2017

Genel Koordinatör/General Coordinator

Doç. Dr. Tahir BÜYÜKAKIN

Düzenleme Kurulu/Executive Board

Prof. Dr. Haluk SELVİ
Doç. Dr. İbrahim ŞİRİN
Doç. Dr. M. Bilal ÇELİK
Dr. Ali YEŞİLDAL
Raşit FİDAN
Hasan YILMAZ
Hayriye SÖZER
Resül NARİN
Alptekin CEVHERLİ

Sempozyum Sekreterliği/Secretariate
Bilimsel Konular/Scientific Matters
Doç. Dr. M. Bilal ÇELİK
Resül NARİN

İdari Konular / Administrative Matters
Ali Kemal SANCAK

Bilim ve Danışma Kurulu Scientific and Advisory Board

Prof. Dr. Abdullah KAHRAMAN	Prof. Dr. Mehmet BEŞİRLİ
Prof. Dr. Adnan SOFUOĞLU	Prof. Dr. Nedim İPEK
Prof. Dr. Ahmet GÜNEŞ	Prof. Dr. Olena BAÇİNSKA
Prof. Dr. Ayşe Tuba ÖKSE	Prof. Dr. Osman AKANDERE
Prof. Dr. Azmi ÖZCAN	Prof. Dr. Osman KÖSE
Prof. Dr. Cevdet KÜÇÜK	Prof. Dr. Özer ERGENÇ
Prof. Dr. Chakib BENAFRI	Prof. Dr. Rhoads MURPHEY
Prof. Dr. Dursun Ali AKBULUT	Prof. Dr. Sabahattin ÖZEL
Prof. Dr. Emre DÖLEN	Prof. Dr. Süleyman BEYOĞLU
Prof. Dr. Enis ŞAHİN	Prof. Dr. Tofig MUSTAFAZADE
Prof. Dr. Enver KONUKÇU	Prof. Dr. Viktor KIRYUKOV
Prof. Dr. Erhan AFYONCU	Prof. Dr. Yuriy KOÇUBEY
Prof. Dr. Feridun EMECEN	Prof. Dr. Yusuf OĞUZOĞLU
Prof. Dr. Geza DAVID	Prof. Dr. Yücel ÖZTÜRK
Prof. Dr. Halil İNALCIK	Prof. Dr. Zeynep AHUNBAY
Prof. Dr. Heath W. LOWRY	Doç. Dr. Ferhat TURANLY
Prof. Dr. İdris BOSTAN	Doç. Dr. Oleksandr SEREDA
Prof. Dr. İlhan ŞAHİN	Doç. Dr. Olga MAVRİNA
Prof. Dr. Kemalettin KUZUCU	Doç. Dr. Serkan YAZICI
Prof. Dr. Maria Pia PEDANİ	Doç. Dr. Ümit EKİN
Prof. Dr. Mehmet ALPARGU	Doç. Dr. Svitlana KAYUK
	Doç. Dr. Vyaçeslav STANİSLAVSKİY

“Uluslararası Gazi Süleyman Paşa ve Kocaeli Tarihi Sempozyumu - III Bildirileri” başlığını taşıyan bu eserdeki yazıların bilimsel sorumluluğu yazıları kaleme alan bilim insanlarına aittir.

The scientific responsibility of the articles, which take place in this book called “International Symposium on Ghazi Süleyman Paşa and History of Kocaeli - III”, belongs to the researchers.

ULUSLARARASI
GAZİ SÜLEYMAN PAŞA
VE KOCAELİ TARİHİ
SEMPZYUMU-III

VAKIF-ŞEHİR İLİŞKİSİ BAĞLAMINDA İZMİT GAZİ
SÜLEYMAN PAŞA EVKAFI (XVI. YÜZYIL)

Mustafa GÜLER*
Abdullah ÇAKMAK**

Giriş

Gazi Süleyman Paşa, XIV. yüzyılın ilk yarısında babası Orhan Gazi ile birlikte İzmit'in fethine katılmış ve daha sonra Gelibolu'dan Tekirdağ'a kadar olan Marmara sahillerinin fetihlerini gerçekleştirmiştir. Osmanlı Devleti'nin henüz yeni kurulduğu bu dönemde Süleyman Paşa, fethettiği bölgelerde yaptırmış olduğu cami, medrese, mektep ve imaret gibi hayır eserleriyle adeta bu bölgelerde Osmanlı şehir kimliğinin oluşmasına öncülük etmiştir.

Gazi Süleyman Paşa'nın İzmit'te yaptırmış olduğu cami ve medresesine ait vakfın XVI. yüzyıl tarihini incelediğimiz bu çalışmada; cami ve medresenin ne tür hizmetler sunduğu, giderlerinin ne olduğu, hangi görevlilerinin bulunduğu gibi sorulara cevap aranmıştır. Konunun özel olarak incelenmesi bakımından Paşa'ya ait İzmit'te bulunan akarlardan evlatlık vakıfları dikkate alınmamıştır.

Gazi Süleyman Paşa'nın Hayatı

İslam medeniyetindeki gazâ anlayışı, Osmanlıların kuruluş yıllarında da etkisini göstererek beyliğin bir ideolojisi haline gelmiştir. Bu ideoloji ile Osmanlı Beyliği,1302 yılında Bizans İmparatorluğu'na karşı elde ettiği Koyunhisar zaferiyle bölgedeki gücünü ispatlamış ve bir devlet olarak tarih sahnesindeki yerini almıştır¹.

Osman Gazi'den sonra devletin başına geçen oğlu Orhan Gazi, aynı gazâ anlayışı ile Bursa(1326), İznik(1330) ve İzmit (1337) gibi Bizans'ın önemli şehirlerini fethetti². İznik ve

* Prof. Dr. Afyon Kocatepe Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi, mustafaguler4308@gmail.com.

** Uzman, Afyon Kocatepe Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi,acakmak1634@gmail.com.

1 Bkz. Halil İnalçık, *Devlet-i Aliyye, Osmanlı İmparatorluğu Üzerine Araştırmalar I*, (Ed. Emre Yalçın), Türkiye İş Bankası Yayınları, İstanbul 2015, s. 9-40.

2 Bkz. Mehmed Neşri, *Kitab-i Cihan-nüma Neşri Tarihi*, (yay. Faik Reşit Unat-Mehmed A. Köymen), Ankara 1987, s. 151; İsmail Hakkı Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, cilt I, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 1982, s. 117-122.

İzmit fetihlerinde büyük oğlu Süleyman Paşa'nın da Orhan Gazi'nin yanında bulunması kuvvetle muhtemeldir³. Ancak Süleyman Paşa'yı tarihte önemli bir sima yapan amil, kendisine "Rumeli Fatih" unvanını kazandıracak fetihleridir.

Bizans imparatoru Kantakuzenos'un iç savaş döneminde(1341-1347) yaptığı mücadelelerde Türk beyleriyle ittifak kurma teşebbüsü, Süleyman Paşa'ya Gelibolu'nun kapılarını açan temel saik olmuştur. Kantakuzenos, Karesi iline kadar sokulan Orhan Bey'le kızı Theodora'yı evlendirerek Osmanlı'yla olan ittifakını güçlendirmiş ve Sırp Çarı Stefan Dušan'a karşı damadından yardım talebinde bulunmuştu. Bu yardım talebi doğrultusunda Orhan Gazi, oğlu Süleyman Paşa kumandasındaki askeri birliği iki kez Rumeli yakasına gönderdi. 1348-1354 yılları arasında gerçekleşen Rumeli harekâtında başta Çimbi Kalesi olmak üzere Gelibolu'dan Tekirdağ'a kadar olan Marmara sahillerinin fethi gerçekleşmiş oldu. Süleyman Paşa'nın bu fetihlerin ardından yaptığı en önemli faaliyeti ise bölge halkına iyi muamelede bulunmak ve bununla beraber Anadolu tarafından buralara Türkmenleri yerleştirmek olmuştur⁴.

Orhan Gazi, Gelibolu yarımadasının fethinden sonra bu bölgenin idaresini oğlu Süleyman Paşa'ya vermiş ve Süleyman Paşa da bölgenin idare merkezi olarak Bolayır'ı seçmiştir. Ancak Paşa'nın buradaki hayatı uzun sürmemiş ve at üstünde avlandığı bir zamanda atının tökezleyerek üstüne düşmesi sonucu hayatını kaybetmiştir. Vefat tarihi ile ilgili tarihlerde ittifak yoktur. Ancak babası tarafından Süleyman Paşa adına düzenlenen bir vakfiyeden hareketle vefat tarihinin 1360 yılı olması kuvvetle muhtemeldir⁵. Bugün Bolayır'da kendi adıyla anılan Süleyman Paşa Türbesi'nde medfundur.

Gazi Süleyman Paşa'nın Hayratı

Osmanlı Devleti'nin büyük bir imparatorluğa dönüşmesinde gerçekleşen fetihlerin önemli bir rolü vardır. Bunun yanında Osmanlıların, önceki Türk-İslâm devletlerinden almış olduğu kültür mirasını daha ileri bir noktaya taşımaları bu dönüşüm sürecini hızlandırmıştır. Şüphesiz büyük bir medeniyetin kurulmasına öncülük eden böyle bir yaklaşım, Osmanlı'nın daha kuruluş devirlerinde kendini göstermiş ve yeni fethedilen bölgelerde yürütülen imar faaliyetleri ve kurulan vakıflarla âdeta Osmanlı şehir kimliğinin oluşması sağlanmıştır.

Bir şehrin var olmasındaki temel gaye, yaşayan neslin olduğu kadar gelecek nesillerin de kültürel hayatının en üst düzeyde gelişmesini sağlamak ve düzenlemektir. Bu amacı gerçekleştirmek üzere gerekli yapısal özelliklere sahip sosyal, hukuki ve ekonomik müesseseleri geliştirmek ve insani ihtiyaçları karşılamak için gerekli teknik altyapı ve hizmetleri sağlamak gerekir⁶. Bunu çok iyi idrak eden Osmanlı saray ve askerî sınıfı, İslâmiyet'in getirmiş olduğu dini ve ahlâkî sorumluluk bilinciyle almış olduğu sosyal ve ekonomik tedbirlerin bazılarını vakıf müessesesi yoluyla yürütmekteydi. Bu doğrultuda; cami, medrese, kervansaray ve darüşşifa gibi binalar birer vakıf müessesesi olarak inşa edilmiş ve buralarda halka verilecek hizmetlerin sürekliliğini sağlamak maksadıyla bu vakıflara han, hamam, dükkân, arazi ve ev gibi gelirler tahsis edilmiştir.

Osmanlı şehzadelerinden Gazi Süleyman Paşa da zikredilen sorumluluk bilinciyle gerçek-

3 Feridun Emecen, "Süleyman Paşa", *DİA*, XXXVIII, İstanbul 2010, s. 94.

4 Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, s. 155-157.

5 Bu vakfiye için bkz. İsmail Hakkı Uzunçarşılı, "Orhan Gazi'nin, Vefat Eden Oğlu Süleyman Paşa İçin Tertip Ettirdiği Vakfiyenin Aslı", *TTK Belleteri*, 37/107 (1963), s. 437-443.

6 Turgut Cansever, *İslâm'da Şehir ve Mimari*, Timaş Yayınları, İstanbul 2014, s. 115.

leştirdiği fetihler neticesinde elde edilen bölgelerin ümranına katkı sağlayacak birçok imar faaliyetinde bulunmuş ve bunları zengin vakıf gelirleriyle destekleyerek halkın müreffeh bir yaşam sürmesini sağlamıştır.

Gazi Süleyman Paşa'nın vakıf eserlerini kanaatimizce en doğru şekilde tespit eden kişi Osmanlı kuruluş devrine ait mimari eserleri alan araştırmalarıyla beraber inceleyen E. Hakkı Ayverdi'dir. Bu sebeple Ayverdi'nin eserine müracaatla aşağıdaki tabloyu hazırlayarak Süleyman Paşa'nın eserlerini toplu olarak göstermeye çalıştık.

Tablo I: Gazi Süleyman Paşa'nın Vakıf Eserleri ve Bulunduğu Yerler⁷

HAYRATIN BULUNDUĞU YER	HAYRAT						
	Cami	İmarat	Medrese	Mektep	Türbe	Hamam	Kervansaray
Bilecik	X						
Bolayır	X	X			X		X
Bursa	X						
Ferecik	X						
Geyve	X						
Göynük	X					X	
İzmit	X		X			X	
İznik	X		X	X			
Kavak Köyü	X						
Lapseki	X						
Malkara	X						
Şabhane	X						
Vize	X						
Yenişehir			X		X		

Osmanlı toplumunda camiler, sadece namaz kılınan bir mabet değil, aynı zamanda dine müstenit ahlâk, ilim ve irfan kürsülerinin bulunduğu, içinde yüzlerce talebeye ilim öğreten tedarik halkalarının kurulduğu bir medrese fonksiyonundaydı⁸. Bu yönüyle toplumun dinî ihtiyaçlarının karşılanması yanında ilmî seviyesinin de yükselmesini sağlayan cami ve medreseler toplum hayatında önemli bir yere sahipti. Cami ve medreselerin her türlü tamir ihtiyacını karşılamak, imam, müezzin ve kayyım gibi görevlilerin maaşlarını ödemek gibi hizmetlerin hemen hemen hepsi vakıf müessesesi tarafından karşılanmaktaydı. Aynı şekilde medreselerin ihtiyaç ve masrafları için de han, hamam, dükkân, mağaza, bağ, bahçe ve arazi gibi kıymetli akarlar vakfedilir, bunlarla talebenin yiyecek, giyecek ve barınma ihtiyacı ve müderrislerin maişetleri temin olunurdu.

Bu doğrultuda Tablo I'den anlaşılacağı üzere Paşa'nın vakıf eserlerinin büyük kısmını camiler oluşturmaktadır. Bunun yanında Paşa; İzmit, İznik ve Yenişehir'de yaptırdığı medreselerle de eğitim faaliyetlerini desteklemiştir. Bolayır'da yaptırmış olduğu hayratı ve bu hayrata tahsis ettiği akarlar⁹ ise Paşa'nın en hacimli vakfını oluşturmaktadır.

7 Bkz. Ekrem Hakkı Ayverdi, *Osmanlı Mimarisinin İlk Devri I*, Baha Matbaası, İstanbul 1966, s. 35-208.

8 Şakir Berki, "Vakfın Lüzumu, Faydaları ve Vakıfları Teşvik", *Vakıflar Dergisi*, V(1962), s. 19.

9 Paşa'nın Bolayır'a ait vakfının mali tarihi hakkında yapılan bir çalışma için bkz. Kayhan Orbay, "Gazi Süleyman Paşa

İzmit Gazi Süleyman Paşa Camii ve Medresesi Evkafı

Gazi Süleyman Paşa'nın sancakbeyi olarak görev yaptığı İzmit'te kendi adını taşıyan bir cami, bir medrese ve bir de hamam bulunmaktadır. Kanaatimizce; bu üç eser şehirde inşa edilen en eski İslâm yapılarıdır. İlk olması hasebiyle şehrin Müslüman kimliğinin anahtarı sayılabilir. Her ne kadar kuruluş vakfiyesi günümüze ulaşmasa da varlığını Osmanlı tarihi boyunca sürdürmesi nedeniyle güçlü vakıflarının olduğu ve bu vakıfları idare eden konuya vâkif mütevellî ve idarecileri olduğu neticesine varılabilir.

Ayrıca vakıf akarları, bugün şehir merkezinde kalsa da Osmanlı döneminde vakıf hukukunun korunması kadar, hayrata da gelir sağladığından daha titizlikle ekilmiş ve işlenmiştir. Yani Süleyman Paşa vakıfları, iyi idaresi ve takibi sayesinde sadece şehre mimari bakımdan değil ekonomik girdi ve iktisadi refah olarak da katkı sağlamıştır.

İzmit Gazi Süleyman Paşa Camii

Gazi Süleyman Paşa, İzmit'in ilk sancak beyi olması hasebiyle cami, onun tarafından babası Orhan Bey adına yaptırılmıştır. Günümüzde Orhan Mahallesi'nde Medrese Sokak ile Camialtı Sokağı'nın kesiştiği yerdedir. Sultan Abdülmecid zamanında ve 1999 Marmara depremi sonrasında çeşitli onarımlar geçiren camii, halen ciddi bir onarım görmekte olup, en temel özelliği Fetih Camii olması hasebiyle hâlâ hutbelere kılıçla çıkılmasıdır¹⁰.

Cami için bizzat Süleyman Paşa tarafından vakıf kurularak bu yapı sağlam bir gelir alt-yapısına kavuşturulmuştur. XVI. yüzyılda Gazi Süleyman Paşa'ya ait İzmit'teki camiin akarlarını ve bu akarların hangi cihetlere kullanıldığını bu döneme ait tahrir defterlerden tespit etmek mümkündür. Yine aynı şekilde tahrir defterlerindeki önemli bilgilerle vakfın gelir kalemlerinin ne olduğu, farklı dönemlerde gelir miktarında herhangi bir düşüş veya artışın yaşanıp yaşanmadığı, bu gelirleri tasarrufunda bulunduran vazifelilerin kimler olduğu gibi sorulara cevap vermek mümkündür.

Vakfi'nin Mali Tarihi ve 17. Yüzyılda Trakya Tarımsal Ekonomisi", *AÜ. DTCF Tarih Araştırmaları Dergisi*, 30/49, (2011), s. 149-181.

10 <http://www.kocaeli.bel.tr/icerik/orhan-camii-gazi-suleyman-pasa-camii/2703/26724>.

Tablo II:İzmit Gazi Süleyman Paşa Camii'nin Akarları¹¹

CİHET	AKÂR	YILLIK GELİR (akçe) ve buğday
Hatip	Kadı Köyü ¹	ma'a a'sâr: 4489
	Hane: 4 Mücerred: 3	
İmam	Çınarlu-Dere Mezraası ²	ma'a hamâm-ı köhne ³ : 642+500=1142
	Hane: 4 Mücerred: 1	
Müezzin	Şile'ye tabi Esterik Köyü Ciz- yesi	365 akçe
	İzmit İskelesi	360
Muarrif	Hatun Hâssı	10 müdd buğday
	Hamam	1130 akçe
Sermahfil	Halife-Viran Mezraası	165 akçe
	Yassı-Bağ Mezraası ⁴	749 akçe
	Hâne: 9 Mücerred: 2	
	Hatun Hâssı	20 müdd buğday
Cüzhân	Hamam-ı Köhne	745 akçe
	İzmit İskelesi	365 akçe
Diğer Cüzhân	Hatun Hâssı	10 müdd buğday
	İzmit İskelesi	720 akçe
	TOPLAM	10.230 akçe 40 müdd buğday

Bu tabloda verilen 937/1530 tarihli bilgilere göre camiin akarlarını iskele ve hamam gibi kentsel gelirler ile köy ve mezra gibi tarımsal gelirler oluşturmaktadır. Tarımsal gelirler arasında yer alan Kadı Köyü ile Çınarlıdere mezraalarının gelir kalemlerinin tespit edilmesinin ise XVI. yüzyılda İzmit'in tarım ekonomisi hakkında bilgi vermesi bakımından önemli olduğu kanaatindeyiz.

11 Başbakanlık Osmanlı Arşivi Tapu Tahrir Defterleri (BOA. TT.d). 438, s. 765-6.

Tablo III: XVI. Yüzyılda Camiye Ait Gelir Kalemleri¹²

	CİNSİ	MİKTARI	GELİRİ
KADI KÖYÜ GELİR KALEMLERİ	Buğday	4 müdd	400
	Arpa	1 müdd	60
	Yulaf	3 müdd	120
	Kablıca	3 müdd	120
	Meyve Öşrü	-	20
	Kovan Öşrü	-	30
	Ceviz Öşrü	-	50
	Resm-i çift	-	127
	Resm-i bennak	-	9
	Resm-i mücerred	-	18
	Resm-i ekinlü	-	24
	Bâd-ı hevâ	-	12
	Çeltik	<i>Nısf</i>	200
	<i>Kayaca-Kavak Nehri</i>	<i>8 kayrak çeltik ekerler</i>	650
	<i>Kaliz Nehri</i>	<i>12 kayrak çeltik ekerler</i>	999
	<i>Bursa Akhisar Nâhiyesi'nde bir Tarla</i>	-	50
	Zeytin	-	1500
	Kuru Üzüm	-	100
	TOPLAM		(2590+1899)=4489
	YASSI-BAĞ MEZRAASI GELİR KALEMLERİ	Buğday	2 müdd
Arpa		1 müdd	60
Yulaf		1 müdd	40
Kablıca		1 müdd	40
Keten Öşrü		-	6
Meyve Öşrü		-	25
Kovan Öşrü		-	15
Bostan ve zeytün ve ceviz Öşrü		-	135
Kârhâne		2 kıta	40
Resm-i çift		-	65
Resm-i ekinlü		-	72
Resm-i mücerred		-	12
Resm-i bennak		-	9
Bâd-ı hevâ		-	30
TOPLAM			749

12 BOA. MAD.d. 22, s. 197-200.

ÇINARLU-DERE MEZRAASI GELİR KALEMLERİ	Buğday	2 müdd	200
	Arpa	1 müdd	60
	Yulaf	1 müdd	40
	Keten Öşrü	-	10
	Ceviz ve meyve öşrü	-	200
	Değirmen	1 kıta	20
	Resm-i çift	-	61
	Resm-i bennak	-	18
	Resm-i ekinlü	-	12
	Resm-i mücerred	-	6
	Bâd-ı hevâ	-	15
	Hamam-ı köhne		500
	TOPLAM		1142

Tabloda verilen bilgilere göre bu iki tarım toprağında hınta (buğday), şair (arpa), alef (yulaf) ve kablıca (bulgurluk bir çeşit buğday) gibi tahıl ürünlerinin yanında ceviz ve meyve ağaçlarından da gelir elde edilmektedir. Peki, bu gelirler XVI. asrın tamamında aynı miktarda mıydı yoksa herhangi bir düşüş veya artış yaşanmış mıdır? Vakfın gelirlerine ait bilgileri ihtiva eden 969/1561 tarihli diğer tahririne göre; Kadı Köyü'nden elde edilen yıllık gelir 3758 akçe, Yassıbağ Mezraası'ndan elde edilen gelir 668 akçe ve Çınarlıdere Mezraası'ndan elde edilen gelir 1593 akçedir¹³. Buna göre; köyün gelirinde 1168 akçe, mezraaların gelirlerinde ise 370 akçe olmak üzere toplamda 1538 akçelik bir gelir artışı olmuştur. Bu artışın sebebi; mahsul veren topraktaki zamana bağlı olarak yaşanan verim artışı olabilir.

Tespit edilen bu gelirlerle camide görevli hatip, imam, müezzin, muarriif, sermahfil ve cüz-hânların maişetleri karşılanmıştır. Böylelikle camide icra edilecek görevlerin aksatılmadan yapılması ve Müslüman halkın rahat bir şekilde ibadet etmesi için gerekli olan tedbirler alınmıştır. XVI. yüzyılda belirleyebildiğimiz cami görevlileri ise şu şekildedir:

Tablo IV: XVI. Yüzyıl İzmit Süleyman Paşa Camii Görevlileri¹⁴

GÖREV	Defter-i Köhne 887/1482(?)	929/1522	969/1561
Hitabet	Mevlana Muslihuddin b.Cafi	Mevlana Sefer	Mevlana Alaaddin
İmamet	Mevlana İnan	Murad Fakih	İbrahim Fakih
Müezzin	-	Mevlana Muhyid- din	-
Muarriif	-	-	Hacı Efendi
Sermahfil	Mevlana Muhyiddin	Mevlana Alaaddin	Kaya veled-i Meh- med
Cüzhan	-	Mevlana İsa	-
Diğer Cüzhan	Mevlana Muslihuddin b.Cafi	-	-

13 Tapu Kadastro Genel Müdürlüğü Kuyud-i Kadime Arşivi Evkâf Defterleri (KKA. ED). 579, s. 4b ve 12a.

14 BOA. MAD.d. 22, s. 198-202; KKA. ED. 579, s. 4b ve 16a.

Buraya kadar camiin XVI. yüzyıldaki vakıf tarihini incelemiş olduk. Cami ve vakıflarının sonraki yüzyılda faal olduğuna dair arşivlerimizde çok sayıda belge bulunmaktadır. Aşağıda kısaca her yüzyıldan Cami ve vakfına ait bazı meseleler ele alınacaktır.

XVII. yüzyıl: 1078/1667 tarihinde İzmit Kadısı Yahya Efendi vefat eden Cami imam ve hatibi Mustafa'nın yerine oğlu Ali'nin atanmasına istemektedir. Belgede İmam-hatibin günlük 7 akçe aldığı görülmektedir¹⁵. 1083/1673 tarihli icmal kaydında ise zikredilen yılın Martı başından 1085/1675 Martı sonuna kadar vakfın harcadığı toplam meblağın 95.890 akçe olduğu ve bunun 84.360 akçesinin vakıf vazifelilerine, 11.390 akçenin ise camiye alınan revgan-i zeyt, yağ mumu ve diğer ihtiyaçlara ait olduğu görülmektedir. Aynı kayıttta Cami vakıflarına Bevvab İbrahim Bey'in Mütevelli olarak nezaret ettiği görülmektedir¹⁶. Yine 1097/1686 tarihli arzıda Vakıf Mütevellisi Mehmed Bey, camiin günlük iki akçe ile sermahfil görevlisi olan Muharrir'in vefatı dolayısıyla boş kalan bu göreve Mustafa oğlu Ömer'in tevcih edilmesini istemektedir¹⁷.

XVIII. yüzyıl: Canfeda Hatun Vakfı'ndan almak üzere günlük beş akçe vazife ile Camide dersiam olan Şeyh Ömer'in 1128/1716 tarihinde vefatıyla boşalan bu göreve Kırımı Abdullah Efendi atanmıştır¹⁸. 1171/1757 tarihli Vakıf Mütevellisi el-Hac İsmail'in arzısında ise Camiin vakıflarından olan Gebze kazasına tabi Tavşanlı, Demirciler, Köselere ve Çerkeşli köyleri sınırları içerisinde bulunan İne İskelesi'ne Bostancıbaşı tarafından yapılan müdahalenin engellenmesi istenmektedir. Konu, Sadrazam tarafından vakfın Haremeyn Evkafı'ndan olması hasebiyle Haremeyn Müftüsüne bildirilmekte ve gereğinin yapılması emredilmektedir¹⁹. Yine 1199/1785 tarihli İzmit Kadısı el-Hac Mehmed Arif'in ilamında İzmit Süleyman Paşa Camii Hatibi Akyazılı Ali Efendi'ye tahsis edilen İzmit'e tâbi Hacı Köyü'ne, Çınarlı-Dere Mezraası tahsisıyla Cami İmamı olan Ali Efendi'nin -Hacı Köyü'nün Çınarlıdere Mezraasına dâhil olduğu Cami hatibine tahsis edilen Hacı Köyü'nün aynı isimli başka bir köy olduğu iddiasıyla-yaptığı müdahalenin engellenmesi istenmektedir²⁰.

XIX. yüzyıl: 1216/1802 tarihli hatt-ı hümayunda Kahvecibaşı Ömer'in vefatı üzerine İzmit Süleyman Paşa Camii Vakfı tevliyetinin oğlu Mustafa'ya tevcih edildiği anlaşılmaktadır²¹. Yine 1245/1829 tarihli başka bir hatt-ı hümayunda Cami Hitabetinin Eşref Ali Halife'ye tevcih edildiği görülmektedir²².

XX. yüzyıl: 1341/1922 tarihinde Cami ve Medrese idaresinin birleştiği görülmektedir. Buna göre cami ile alakalı vazifelilerin maaşları şöyledir:

15 Başbakanlık Osmanlı Arşivi İbnülemin Tasnifi Evkaf Belgeleri (BOA. İE. EV). 6/630.

16 Topkapı Sarayı Müzesi Arşivi Defterleri (TS.MA.d). 3963, s.23.

17 BOA. İE. EV. 13/1560.

18 Başbakanlık Osmanlı Arşivi Cevdet Tasnifi Maarif Belgeleri (BOA. C. MF). 132/6591.

19 Başbakanlık Osmanlı Arşivi Cevdet Tasnifi Evkaf Belgeleri (BOA. C. EV). 159/7941.

20 BOA. C. EV. 238/11888.

21 Başbakanlık Osmanlı Arşivi Hatt-i Hümayun Tasnifi (BOA. HAT). 1482/40 (2).

22 BOA. HAT. 1579/60 (2).

Tablo V: XX. Yüzyılda Süleyman Paşa Camii Vazifelilerinin Maaş Cetveli²³

VAZİFELİ	AYLIK	VAZİFE	SENELİK
Hafız Hilmi Efendi	200	İmamet	2400
Hafız Hilmi Efendi	80	Hitabet	960
Emin efendi	150	Müezzin	1800
Hilmi Efendi	50	Kayyım	600
Hilmi Efendi	50	Ferraş	600
Hilmi Efendi	30	Sermahfil	360
Hilmi Efendi	30	Devirhân	360
Osman Zeki Efendi	30	Cüzhân	360
		Aydınlatma ve Mef- ruşat	1560
		Tamirat	2900
TOPLAM			24.260

Süleyman Paşa Medresesi

Süleyman Paşa Medresesi, camiin doğusunda ve kuzeyinde uzanmakta idi. 2000'li yıllara kadar gece kondu olarak kullanılan eser yol genişletmesinde yok edilmiştir. 70'li yıllarda harabesi vardı²⁴.

Osmanlılarda ilmî faaliyetlerin yürütüldüğü kurum olan medreselerin en büyük sorunu, talebe ve müderrislerin maişet ihtiyacının karşılanmasıydı. Çünkü ilimle hemhâl olan talebe ve onu yetiştiren müderrisin geçim sıkıntısı gibi problemlerle aklını meşgul etmesi ilim tedrisinin sekteye uğraması demektir. Bu bakımdan Süleyman Paşa, inşa ettirdiği medreseye sağlam vakıf gelirleri tahsis ederek bu sorunun önüne geçmiş ve Osmanlılarda ilim faaliyetlerinin sorunsuz bir şekilde yürütülmesini amaçlamıştır.

Gerek XVI. gerekse XIX. yüzyıl kaynaklarında medresenin faal olarak hizmet verdiği çok açıktır. Buna göre; medresenin seviyesi müderrisinin maaşına kıyasla ibtidai seviyede olduğu anlaşılmaktadır²⁵. Medreseye ait akarlar 937/1530 yılında şu şekildedir:

23 Başbakanlık Osmanlı Arşivi Şura-yı Devlet Belgeleri (BOA. ŞD). 196/27 (3).

24 Engin Ürkmez, *İzmitte Türk Eserleri*, Kocaeli Büyükşehir Belediyesi Yayınları, Kocaeli 2007, s. 29-30.

25 BOA. TT.d. 438, s. 765.

Tablo VI: Gazi Süleyman Paşa'nın İzmit'te Bulunan Medresesine Ait Akarların Cinsi ve Miktarı²⁶

CİHET	AKÂR	YILLIK GELİR
Talebe	Kızılca-Elma Köyü'nden	1024
	Hane: 9 Mücerred: 2	
	Kızılca-Elma Köyü'nde Misafir Yeri	160
	Bolayır İmaretinden	1800
	İzmid'de üç dükkân ⁵	-
Müderris	Şile'ye tabi Esterik Köyü cizyesi	1800
	İzmid'de eski hamam	720
	Bolayır İmaretinden	1800
	Hatun Hâssı	40 müdd ⁶ hınta
	TOPLAM	7304 akçe 40 müdd hınta

Camiye ait akarlarda olduğu gibi medresenin de akarları kentsel ve tarımsal gelirlerden oluşmaktadır. Bir kısmı medresenin tarımsal gelirleri arasında yer alan Kızılcaelma Köyü'nün gelir kalemleri ise şunlardır:

Tablo VII: XVI. Yüzyılda Medreseye Ait Gelir Kalemleri²⁷

	CİNSİ	MİKTARI	GELİRİ
Kızılca-Elma Köyü Gelir Kalemleri	Buğday	3 müdd	300
	Arpa	3 müdd	180
	Bulgur	2 müdd	80
	Darı	1 müdd	60
	Keten öşri	-	50
	Meyve Öşrü	-	90
	Kovan Öşrü	-	10
	Resm-i çift	-	130
	Resm-i bennak	-	18
	Resm-i ekinlü	-	24
	Resm-i mücerred	-	12
	Resm-i ganem	-	10
	Değirmen	1 kıta	30
	Asma	-	10
	Bâd-ı hevâ	-	20
TOPLAM		1024	

929/1522 tarihli defter kayıtlarında vakfa ait Kızılca-Elma Köyü'nün mahsulatı ve diğer gelir kalemleri yukarıdaki tabloda gösterildiği gibi 1024 akçe iken 969/1561 tarihli defterde yapılan sayımda toplam gelir 1937 akçeye ulaşmıştır²⁸. Camiin gelirlerindeki artış için yukarıda söylediğimiz gibi toprağın verimliliğindeki artışın aynı şekilde bu dönemde Kızılca-Elma Köyü için de geçerli olduğu kanaatindeyiz.

26 BOA. TT.d. 438, s. 765.

27 BOA. MAD.d. 22, s. 195-6.

28 KKA. ED. 579, s. 11b.

Medreseye ait vakfın XIX. ve XX. yüzyıllarda da faal olduğu arşiv belgelerinden anlaşılmaktadır.

XIX. yüzyıl: 1234/1818 tarihli belgede medreseye ait vakıf köyü olan Kızılca-Elma Köyü'ne Hacı Emir Ali Oğlu ismiyle meşhur Hacı Süleyman tarafından yapılan müdahalenin engellenmesi istenmektedir²⁹.

Tablo VIII: XIX. Yüzyılda Medrese Vazifelileri Maaşları ve Diğer Tahsisat³⁰

VAZİFELİ	AYLIK	VAZİFE	YILLIK
Hacı Ahmed Efendi	300	Müderriş	3600
Molla Mehmed Efendi	82	Bevvab	960
Talebe taâmiyyesi sekizer oda hesabıyla müstahik talebeye yevmiye altışar paradan			4320
Talebe mülazımları sekizer oda hesabıyla müstahik talebeye yevmiye kırkar paradan			2880
TOPLAM			24.260

XX. yüzyıl: 1328/1910 tarihli vakıf defterinde Gazi Süleyman Paşa Medresesi ve Camii Vakfı'nın esasen müstesna vakıf iken daha sonra Harameyn-i Şerifeyn hazinesine bağlanarak mazbut vakıflar arasına girdiği ancak yapılan tetkik gereği müderriş ve imamın vakfa ait köy a'şârından aldığı cihetlere dokunulmayarak bu cihetlerin vakfın müstesna kısmından olduğu belirtilmektedir³¹.

Süleyman Paşa Hamamı

Günümüzde Süleyman Paşa Camii'nin aşağı kısmında Akçakoca Mahallesi Çukurçeşme Sokak'ta yer alan hamam, Osmanlı döneminde faaliyetini sürdürmüş bir çift hamamdır. XVI. yüzyıl defterlerine "Hamam-ı Köhne" diye kaydedilmesi ya Osmanlı öncesi dönemden yani Bizanslılardan kalmasından ya da Orhan Bey döneminde yapılıp, bu dönemde nispeten eski kalmasından olmalıdır. Ancak kanaatimiz; geliri devam etmesinden hareketle Bizans döneminden kalma olduğu yönündedir.

XVI. yüzyıldaki kayıtlardan cami ve medresenin gelir kaynakları arasında olduğu anlaşılmaktadır³². Hamamın, Osmanlı Dönemi'nden yalnız ılıklik ve sıcaklık kısımları ayakta kalmıştır. Bunun dışındaki soğukluklar ve helâlar yıkılmıştır. Osmanlı Dönemi sonrasında uzun yıllar harabe halde kalmış ve bir zamanlar itfaiye deposu olarak kullanılmıştır³³. 1999 Marmara depreminden büyük hasarla çıkmış olan hamam, 2013 yılında İzmit Büyükşehir Belediyesi tarafında onarılmış ve faaliyete sokulmuştur.

Burada cevaplandırılması gereken önemli bir soru bu yapıların bulunduğu yerde daha evvelden bir kilise var mıydı? Çünkü İslam fetih anlayışına göre fethedilen bölgelerdeki merkezî kilisenin camiye tahvil edildiği bilinen bir hakikattir. Kanaatimizce; bu mekânda daha evvelden bir kilise bulunuyor olabilir. Ancak hem cami ve medrese hem de hamam Süleyman Paşa zamanında yapılmış olmalıdır. Konu hakkında Aşıkpaşazâde, "Orhan Gazi, Süleyman Paşa'yı İznikmid'e getirdi. Kilisaları mescid etti ve bir kilisayı dahi medrese etti. Şimdi

29 BOA. C. MF. 43/2105.

30 BOA. ŞD. 196/27 (3).

31 Başbakanlık Osmanlı Arşivi Nezaret Sonrası Evkaf Defterleri (BOA. EV.d). 39428, karar no: 97.

32 BOA. TT.d. 438, s. 765-6.

33 Ayverdi, s. 158.

*dahi medresedir*³⁴ der. Keza Neşri Medresenin kiliseden çevrildiği ve kendi döneminde de bunun halen var olduğunu beyan eder³⁵. Bu durumda Medresenin yerinde daha evvelden bir kilise veya harabesi olduğu düşünülebilir. Ancak Süleyman Paşa Camii, mimari özellikleri göz önünde bulundurulduğunda kiliseden tahvil edilmesi söz konusu değildir³⁶.

Vakfın İdaresi

İzmit Süleyman Paşa vakıfları diğer tüm Osmanlı Sultan vüzera ve Hanım Sultan vakıfları gibi Haremeyn Evkaf Nezareti'ne bağlı idi ve en üst yöneticisi Darüssaade ağası idi³⁷.

Vakıfların ve akarların Darüssade ağası tarafından idaresi demek her an Sarayın bu vakıfların idaresine vâkif olabileceği anlamına gelmektedir.

XVI. Yüzyılda Faal Diğer Vakıflar

XVI. yüzyılda İzmit'te akarı bulunan diğer vakıflara ait gelirler ile Süleyman Paşa'ya ait vakıf gelirlerinin karşılaştırılması, Paşa'ya ait vakfın bu vakıflar arasındaki konumunu göstermesi bakımından önemlidir. Geliri 1000 akçenin altında olan evlatlık, zaviye ve tilavet vakıfları gibi küçük ölçekli vakıfların yer almadığı aşağıdaki tabloda İzmit'te akarı olan toplam on vakıf bulunmaktadır. Bunlar arasında ise yıllık gelir bakımından Süleyman Paşa Camii ve Medresesi'ne ait olan vakıf en hacimli olanıdır. Bu durum, Paşa'nın yaptırmış olduğu hayratı zengin kaynaklarla desteklediğinin bir göstergesidir.

Tablo IX: 937/1530 Yılında İzmit'te Akarı Bulunan Vakıflar³⁸

VAKFIN İSMİ	VAKFIN YILLIK GELİRİ
Gazi Süleyman Paşa Camii ve Medresesi	16.785
Sultan Selim İmaretı	11.942
İstanbul Firuz Ağa Mescidi	4598
Küçükçekmece Abdüsselam Bey Medresesi	10.028
İzmit ve Gebze ve Taşköprü'de Merhum Şeyh Muhyiddin Muallimhâneleri	4253
Çavlı-Hacı Köyü'nde Mevlana Muslihuddin Camii, Mescidi ve Köprüsü	12.662
Vakf-ı Eczâ-yı Mevlana Nureddin	4500
Merhum Hafız Paşa Çeşmeleri	5000
Hamza Fakih Mahalle Mescidi içinde Tabib Muhyiddin Medresesi	4600
Gebze Kutbeddin Çelebi Zaviyesi	5091

34 Aşıkpaşazâde, *Tevârih-i Âli Osman'dan Aşıkpaşazâde Tarihi*, Matbaa-i Amire, İstanbul 1332, s. 38.

35 Neşri, s. 153.

36 Ayverdi, s. 155.

37 Başbakanlık Osmanlı Arşivi Cevdet Tasnifi Maliye Belgeleri (BOA. C. ML). 30873 (1).

38 *TT. d.* 438, s. 765-7.

Sonuç

Orhan Gazi'nin oğlu Süleyman Paşa, Osmanlı Devleti'nin kuruluş döneminde birçok şehrin fethini gerçekleştirmiş ve buralarda bir takım imar faaliyetlerinde bulunmuştur. İstanbul'a yakınlığı dolayısıyla stratejik bir konuma sahip olan İzmit de bu şehirlerden biridir. Paşa, İzmit'in ilk İslâmi yapıları olan cami, medrese ve hamamdan oluşan külliye tarzındaki hayratıyla şehrin ümrânına önemli katkıda bulunmuştur. Cami ve medresedeki dinî ve ilmî faaliyetlerin sürekliliğini sağlamak maksadıyla da bunlara zengin vakıflar tahsis etmiştir. XVI. yüzyıla ait vakfın gelirlerini içeren kayıtlar, Paşa'ya ait vakfın o dönemde İzmit'te akarı bulunan diğer vakıflar arasında en fazla gelire sahip olduğunu göstermektedir XVI. yüzyıldaki kayıtlardan vakıf gelirlerinin yüzyılın ilk yarısına nispetle ikinci yarısında artış gösterdiği anlaşılmaktadır. Vakfa yönelik bu olumlu gidişat, vakıf idarecilerinin vakfa ait görevleri iyi bir şekilde sürdürdüklerini ispatlamaktadır. Yine vakfın XX. yüzyıla kadar varlığını sürdürdüğü arşiv vesikalarında görülmektedir.

KAYNAKÇA

Arşiv Belgeleri

- BOA. C. ML. 30873.
- BOA. C. EV. 159/7941.
- BOA. C. EV. 238/11888.
- BOA. C. MF. 132/6591.
- BOA. C. MF. 43/2105.
- BOA. EV.d. 39428.
- BOA. HAT. 1482/4.
- BOA. HAT. 1579/60.
- BOA. İE. EV. 13/1560.
- BOA. İE. EV. 6/630.
- BOA. MAD.d. 22.
- BOA. ŞD. 196/27.
- BOA. ŞD. 196/27.
- BOA. TT.d. 438.
- KKA. ED. 579.
- TSMA. 363-23.

Telif Eserler

- Aşıkpaşazâde, *Tevârih-i Âlî Osman'dan Aşıkpaşazâde Tarihi*, Matbaa-i Amire, İstanbul 1332.
- Ayverdi, Ekrem Hakkı, *Osmanlı Mimarisinin İlk Devri I*, Baha Matbaası, İstanbul 1966.
- Berki, Şakir, "Vakfın Lüzumu, Faydaları ve Vakıfları Teşvik", *Vakıflar Dergisi*, V (1962) s. 19-22.
- Bostan, İdris, İzmit, *DİA*, XXIII, s. 536-541.
- Cansever, Turgut, *İslâm'da Şehir ve Mimari*, Timaş Yayınları, İstanbul 2014.
- Emecen, Feridun, Süleyman Paşa, *DİA*, XXXVIII, s. 94-96.
- İnalçık, Halil, *Devlet-i Aliyye, Osmanlı İmparatorluğu Üzerine Araştırmalar I*, (Ed. Emre Yalçın), Türkiye İş Bankası Yayınları, İstanbul 2015.
- Kepecioğlu, Kamil, *Bursa Kütüğü*, (haz. Hüseyin Algül vd.), Bursa Büyükşehir Belediyesi, Bursa 2009.
- Mehmed Neşri, *Kitab-i Cihan-nüma Neşri Tarihi*, (yay. Faik Reşit Unat-Mehmed a. Köymen), Ankara 1987.

-Orbay, Kayhan, "Gazi Süleyman Paşa Vakfı'nın Mali Tarihi ve 17. Yüzyılda Trakya Tarımsal Ekonomisi", *AÜ. DTCF Tarih Araştırmaları Dergisi*, 30/49, (2011), s. 149-181.

-Uzunçarşılı, İsmail Hakkı, "Orhan Gazi'nin, Vefat Eden Oğlu Süleyman Paşa İçin Tertip Ettirdiği Vakfiyenin Aslı", *Belleten*, 37/107 (1963), s. 437-443.

-Uzunçarşılı, İsmail Hakkı, *Osmanlı Tarihi*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 1982.

-Ürkmez, Engin, *İzmitte Türk Eserleri*, Kocaeli Büyükşehir Belediyesi Yayınları, Kocaeli 2007.

İnternet Kaynakları

<http://www.kocaeliydinlarocagi.org.tr>

<http://www.kocaeli.bel.tr>

<http://www.kocaelikulturturizm.gov.tr>

<http://www.ozgurkocaeli.com.tr>

Resim I: Halen Tamiratta Olan İzmit Gazi Süleyman Paşa Camii'nin Dış Görünümü

Resim II: İzmit Gazi Süleyman Paşa Camii'nin İç Görünümü¹

¹ <http://www.kocaeliydinlarocagi.org.tr/Yazi.aspx?ID=3054>.

Resim III: İzmit Süleyman Paşa Hamamı'nın Restorasyon Öncesi Görünümü²

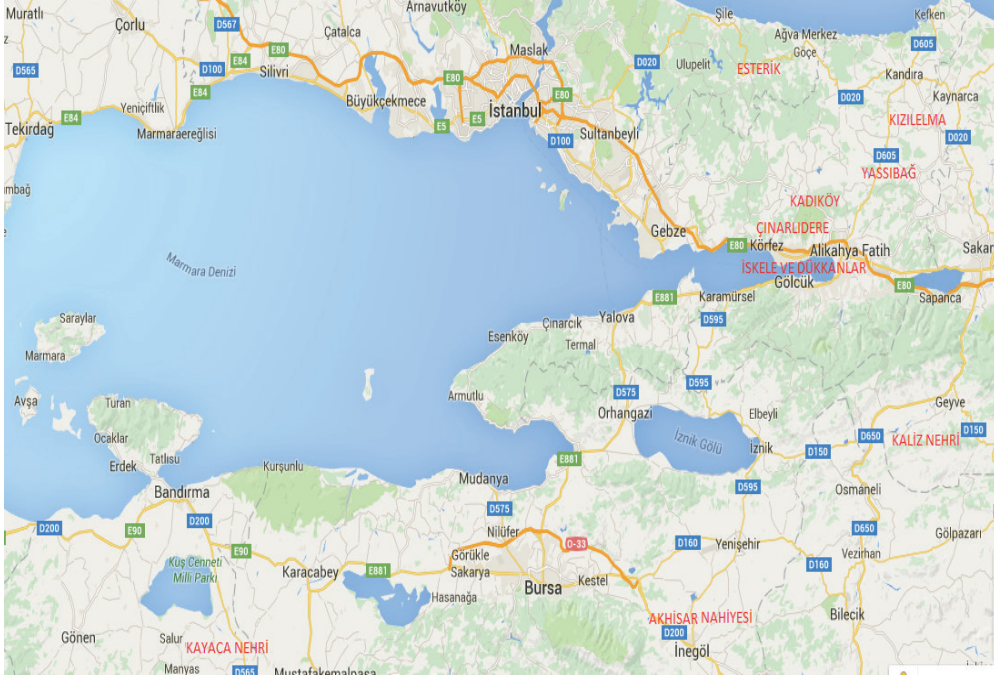

Resim IV: İzmit Süleyman Paşa Hamamı'nın Restorasyon Sonrası Görünümü³

2 <http://www.kocaeli.bel.tr/icerik/suleyman-pasa-hamami-restore-edilecek/2198/19025>.

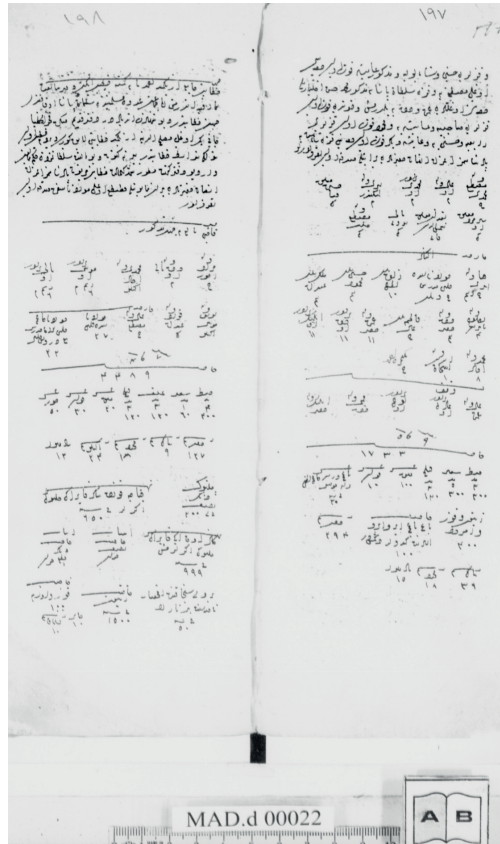
3 <http://www.ozgurkocaeli.com.tr/kent-haberleri/suleyman-pasa-hamami-izmit-belediyesinin-oldu-h248401.html>.

Harita I: Süleyman Paşa'nın İzmit Vakıflarının Akârları Haritası

Belge I: Cami Hatibi'ne Tahsis Edilen Kadı Köyü'ne Ait Gelir Kalemleri.

BOA. MAD.d. 22, s. 197-8.

Belge II: Cami ve Medrese Vakfına Ait İcmal Kayıt.

BOA. TT.D. 438, s. 765-6.

Handwritten Ottoman Turkish records, likely a ledger or account book, detailing transactions related to a mosque and madrasa endowment. The text is organized into columns and rows, with various entries and numerical figures. The script is a cursive Ottoman hand. The records include entries such as 'Talebe', 'Mektep', 'Madrassa', and 'Cami'. Numerical values are often written in a vertical or diagonal orientation. Some entries include names of individuals or institutions. The overall layout suggests a systematic record-keeping system for the endowment's activities.

Belge III: Bir Kısım Medrese Vakfına Ait Kızılca-Elma Köyü'ndeki Vakıf Reayası.

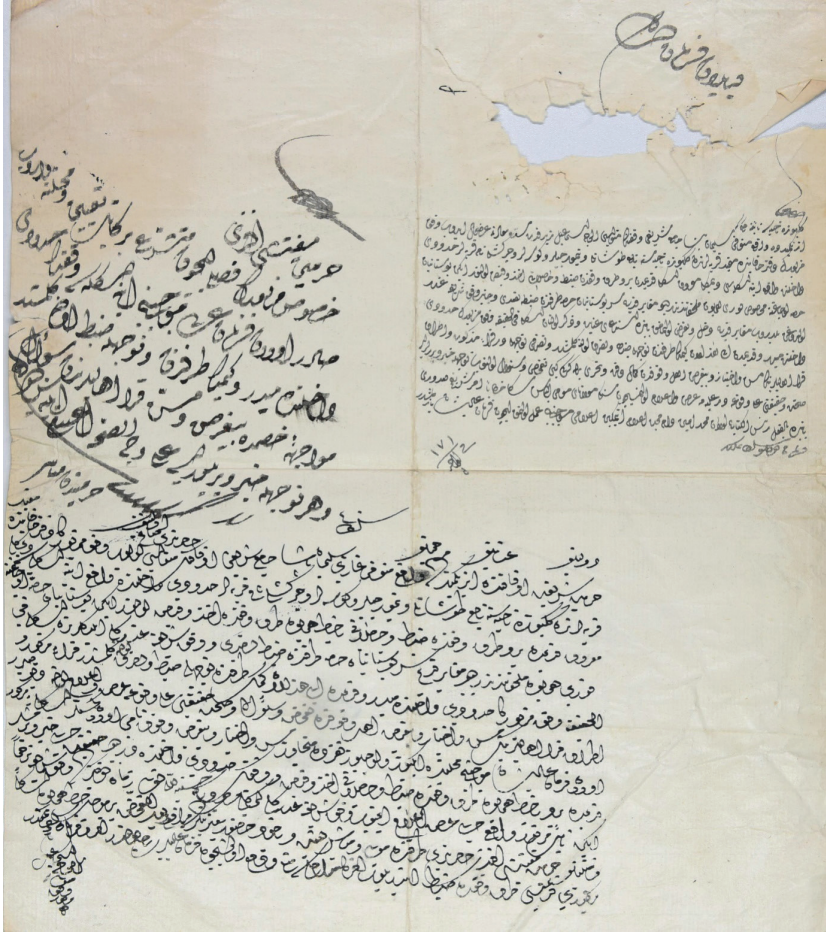
KKA. 579, s. 11a.

و بعد از آن وقت در کلاس مدرسه علمیه یا کلاس ده کلاس اولیاء و اولیاء ثانوی
مدرسه لایق اولیاء و اولیاء کلاس اولیاء و اولیاء ثانوی کلاس اولیاء و اولیاء ثانوی

صالحه ۱۶	صالحه ۱۶	صالحه ۱۶	صالحه ۱۶	صالحه ۱۶
صالحه ۱۶	صالحه ۱۶	صالحه ۱۶	صالحه ۱۶	صالحه ۱۶
صالحه ۱۶	صالحه ۱۶	صالحه ۱۶	صالحه ۱۶	صالحه ۱۶
صالحه ۱۶	صالحه ۱۶	صالحه ۱۶	صالحه ۱۶	صالحه ۱۶
صالحه ۱۶	صالحه ۱۶	صالحه ۱۶	صالحه ۱۶	صالحه ۱۶
صالحه ۱۶	صالحه ۱۶	صالحه ۱۶	صالحه ۱۶	صالحه ۱۶
صالحه ۱۶	صالحه ۱۶	صالحه ۱۶	صالحه ۱۶	صالحه ۱۶
صالحه ۱۶	صالحه ۱۶	صالحه ۱۶	صالحه ۱۶	صالحه ۱۶
صالحه ۱۶	صالحه ۱۶	صالحه ۱۶	صالحه ۱۶	صالحه ۱۶
صالحه ۱۶	صالحه ۱۶	صالحه ۱۶	صالحه ۱۶	صالحه ۱۶

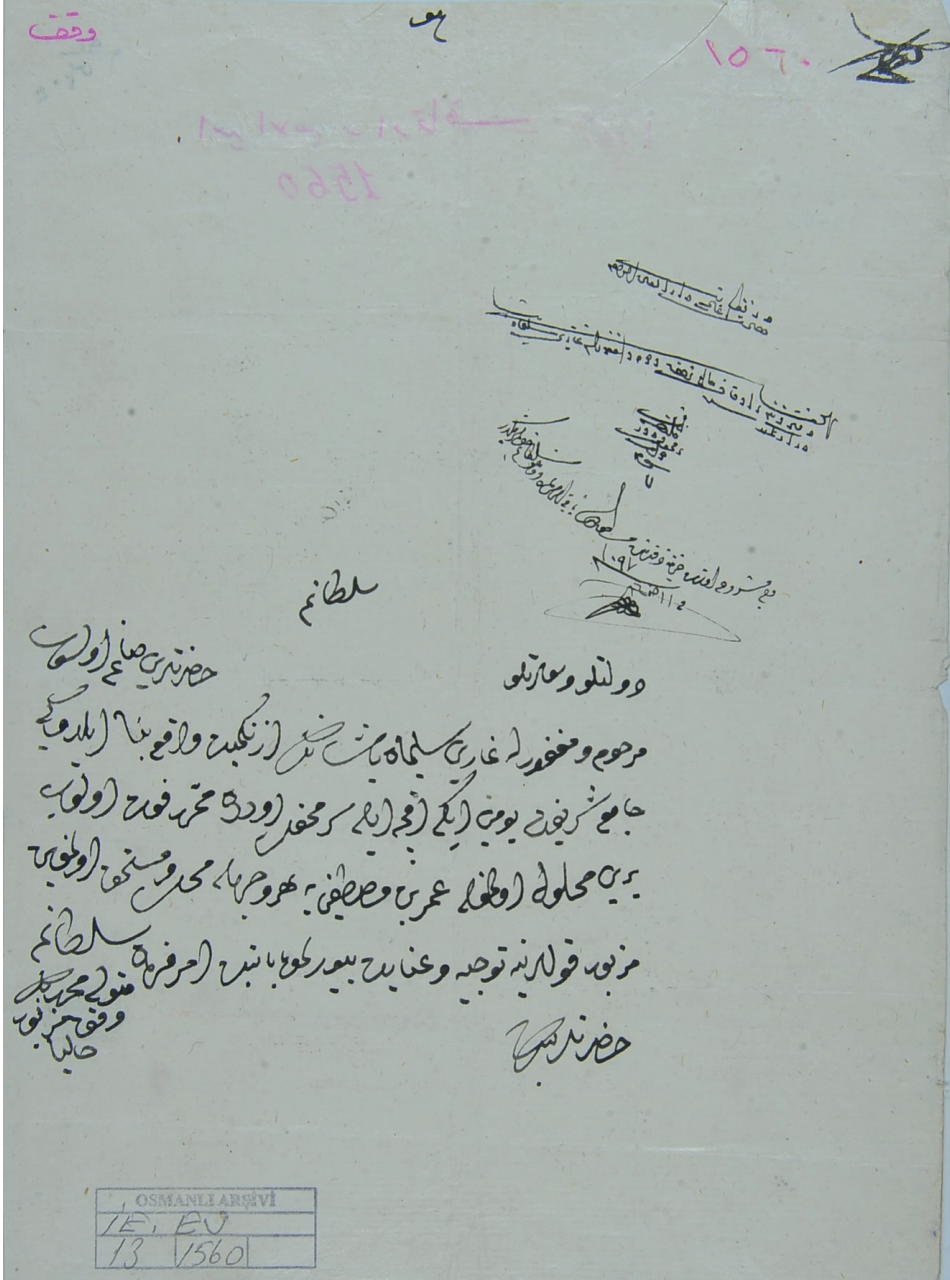
Belge IV: Cami Vakfına Ait İne İskelesi'ne Yapılan Müdahalenin Men'i.

BOA. C.EV. 159/7941 (1).

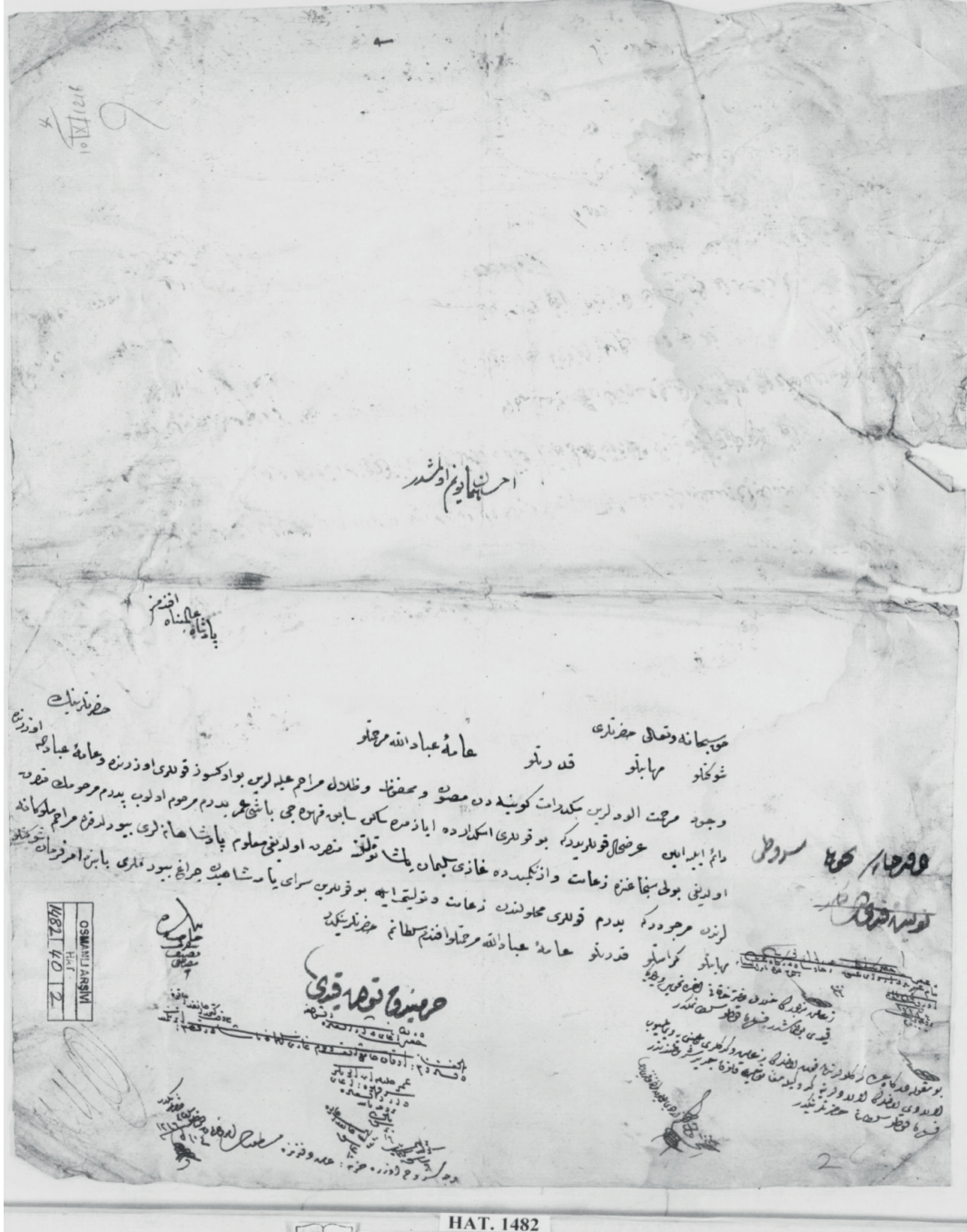
Belge V: Camiin Sermahfillik Görevinin Mustafa oğlu Ömer'e Tevcihi.

BOA. İE.EV. 13/1560 (1).

«Belge VI: Camii Vakfı Tevliyetinin Ömer oğlu Mustafa'ya Tevcihi.

BOA. HAT. 1482/40 (2).

Belge VII: Medreseye ait vakıf köyü olan Kızılca-Elma Köyü'ne Hacı Süleyman tarafından yapılan müdahalenin men'i.

BOA. C.MF. 43/2105

